

Overwinterende stootvogels in Noord-West-Vlaanderen 2015 – 2019

Inleiding

Sinds 1996 tellen we ononderbroken tijdens een verlengd weekend in januari of februari de overwinterende stootvogels in de regio. Tot 2014 slaagden we erin jaarlijks een verslagje te publiceren. Maar toen we de gegevens via het stootvogelprojectscherm van waarnemingen.be invoerden lukte dat niet meer onmiddellijk, omdat vanuit Natuurpunt Studie onvoldoende links werden opengezet om de resultaten te kunnen verwerken. Maar dat is nu opgelost en we zijn dan ook blij de mooie resultaten en telreeksen te kunnen blijven aanbieden.

We zijn wel verplicht de resultaten op een andere manier weer te geven. Daar waar we vroeger met supergebieden in het programma Vogels werkten, zijn we nu verplicht de resultaten per Groot-Gemeente weer te geven, gezien de Supergebieden niet in waarnemingen.be terug te vinden zijn. Dat heeft het nadeel dat het onderscheid tussen polder, zandstreek en stedelijk gebied voorlopig niet meer kan gemaakt worden.

Methode

De vaste tellers krijgen enkele weken voor de telling een kaart van de te tellen gebieden, een invulformulier en een handleiding hoe te werk te gaan. Binnen een bepaald vastgelegd tijdvenster van een ruime week tellen ze dan hun gebied.

Bij voorkeur hebben ze hun gebieden binnen het “roofvogelproject Mergus” op waarnemingen geclaimd. Bij digitaal ingeven (via ObsMapp of thuiscomputer) op waarnemingen.be komen al hun waarnemingen dan netjes binnen het project terecht.

Indien niet digitaal ingegeven wordt sturen ze het invulformulier met hun waarnemingen terug.

Telgebied

Het telgebied bleef net hetzelfde als de vorige jaren, namelijk het noorden van de provincie West-Vlaanderen. Er werd geteld van Knokke tot De Haan, voor wat het noorden betreft, en tot boven Torhout en Wingene, voor wat het zuiden van het door ons omliggende gebied betreft. Het bevat dus de Groot gemeenten Brugge, Knokke-Heist, Damme, Blankenberge, Zuienkerke, De Haan, Jabbeke, Zedelgem, Oostkamp en Beernem en een klein aantal deelgebieden in de omliggende gemeentes Wingene, Ichtegem en Oudenburg. Ook in Groot-Torhout wordt in dezelfde periode als ons geteld.

Alles samen bedraagt de totale oppervlakte zo'n 640 km² verdeelt in ongeveer 290km² polder, kuststreek en havengebied, 300 km² bos- en zandstreek en 50 km² verstedelijkt gebied.

De polders worden voornamelijk gekenmerkt door grote graslandcomplexen en akkers. Het landschap in de zandstreek is op zijn beurt dan meer afwisselend met vrij veel bos, akkers en bebouwing.

De voornaamste boscomplexen zijn het Bulskampveld (Beernem), Vloethemveld (Zedelgem), de kasteelbossen van Oostkamp, Ruddervoorde en Waardamme en de gekende bossen rondom St-Andries en St-Michiels, als Tillegem en Beisbroeck.

De Brugse Stadskern en deze van De Haan, Blankenberge, Knokke-Heist, Loppem, Oostkamp, Jabbeke en Beernem vallen dan weer de noemer van stedelijk gebied.

Soort bespreking

Buizerd *Buteo buteo*

Een middelgrote roofvogel met een brede waaier aan verschillende verenkleuren, gaande van bijna volledig zwartbruin tot wit. We zien ze vaak zittend op weidepalen speurend naar een prooi of hoog zwevend boven de bosrand. Ze zijn vaak erg vocaal en hun miauwend piepje is onmiskenbaar.

De buizerd is sinds de eeuwwisseling ook een regelmatige broedvogel geworden. Broedvogels trekken vaak zuidwaarts en worden in de winter vervangen door noordelijker vogels.

Aantalsverloop in de periode 2015-2019 per Groot-Gemeente

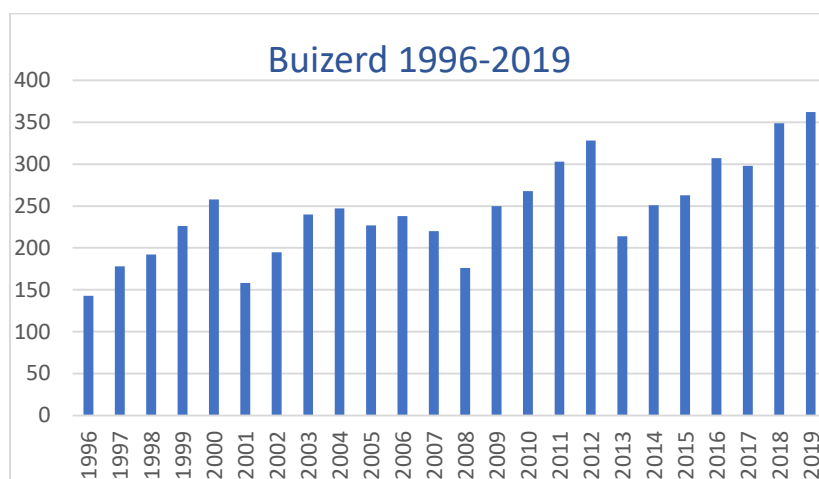
Bekijken we de aantallen per Groot-Gemeente dan zien we dat de vogels werkelijk in alle gemeenten goed vertegenwoordigd zijn en zeker in polders van Groot –Damme en de bosrijke omgeving van Groot-Beernem. De vaak grote schommelingen zijn soms te wijten aan de weersomstandigheden waarin de teller zijn telling uitvoerde. Bij extreme vorstperiode lijken ook minder vogels aanwezig, maar mogelijk zijn ze dan minder actief en/of verschuilen ze zich dan tijdelijk in kleinere of grotere boscomplexen.

	Beernem	Blankenberge	Brugge	Damme	De Haan	Ichtegem	Jabbeke	Knokke-Heist	Oostkamp	Oudenburg	Wingene	Zedelgem	TOTAAL
2019	60	42	43	77	25	8	14	26	41	7	1	18	362
2018	41	41	25	99	29	9	20	43	19	10	0	13	349
2017	40	26	32	67	13	8	12	26	38	16	4	16	298
2016	26	29	45	53	14	7	10	49	51	4	12	7	307

2015	42	33	34	47	14	7	7	36	19	7	8	9	263
------	----	----	----	----	----	---	---	----	----	---	---	---	-----

Aantalsverloop sinds 1996

jaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
aantal	143	178	192	226	258	158	195	240	247	227	238	220	176	250	268	303	328	214	251	263	307	298	349	362

Torenavalk *Falco tinnunculus*

Een middelgrote valk, waarvan de mannetjes zich onderscheiden van wijfjes en jonge vogels door hun blauwgrijze kop en staart. Hij laat zich het vaakst zien boven onze poldergraslanden, waar hij opvalt door zijn 'biddend' gedrag op zoek naar muizen, zijn voornaamste voedsel. Net als de buizerd is de torenvalk een jaarvogel in onze kontreien, die op een 70 tal locaties broedt, vooral in nestbakken.

Torenavalk staat in de allerlaatste vogelgidsen niet meer bij de andere stootvogels geklasseerd. DNA onderzoek wees uit dat ze eerder bij de papegaaien aanleunen. Vandaar.

We noteerden 113 vogels tijdens de jaarlijkse wintertelling in 2019 en in tegenstelling tot de buizerd hier geen algemene toename de laatste twintig jaar. De aantallen zijn afhankelijk van goede of slechte muizenjaren en het laatste decennia zijn er zeker meer slechte dan goede geweest.

De Uitkerkse Polder herbergt duidelijk het grootst aantal overwinterende torenvalken, gevolgd door de Zwinregio en de polders van Vlissegem-Klemskerke.

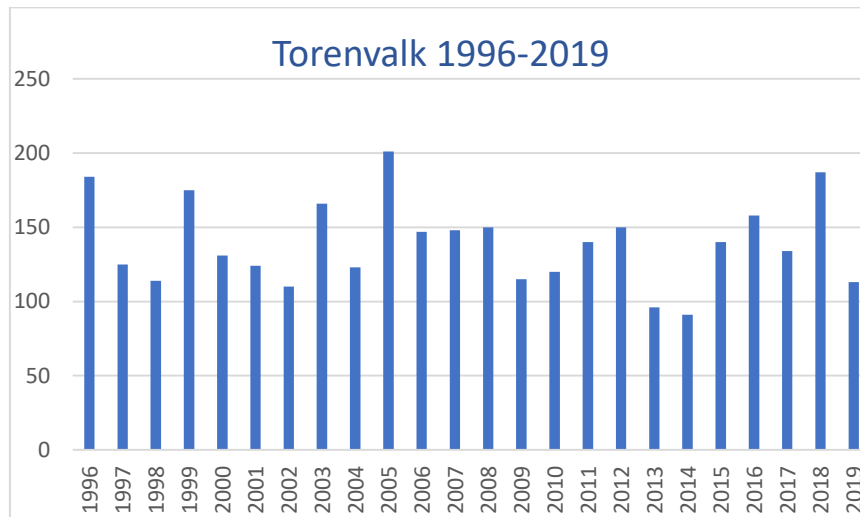
Aantalsverloop in de periode 2015-2019 per Groot-Gemeente

	Beernem	Blankenberge	Brugge	Damme	De Haan	Ichtegem	Jabbeke	Knokke-Heist	Oostkamp	Oudenburg	Wingene	Zedelgem	TOTAAL
2019	15	38	9	11	14	2	5	17	2	0	0	0	113
2018	14	46	13	27	41	1	6	24	4	8	0	3	187
2017	11	25	16	13	30	2	2	25	5	1	1	3	134
2016	8	56	5	20	21	0	5	36	2	5	0	0	158
2015	6	29	21	12	31	2	5	22	2	7	1	2	140

Aantalsverloop sinds 1996

Bekijken we het aantalsverloop van de laatste 24 jaar dan zien flink schommelende aantallen met dieptepunten in zwakke muizenjaren en wanneer de telweekends vallen in periodes van grote vorst.

jaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
aantal	184	125	114	175	131	124	110	166	123	201	147	148	150	115	120	140	150	96	91	140	158	134	187	113

Sperwer *Accipiter nisus*

Mannetjes zijn klein met blauwgrijze bovenzijde en roestkleurige bandering op borst en buik. Wijfjes daarentegen zijn bruingrijs gebandeerd op de onderzijde. Juveniele vogels hebben donkerbruine bovenzijde. Ze vallen op door hun karakteristieke vlucht met enkele snelle vleugelslagen afgewisseld met korte glijpauzes.

Hij is de derde algemeenste overwinterende stootvogel in onze regio. Op Europees vlak daarentegen is hij samen met de buizerd veruit de algemeenste.

Deze vogels jagen slechts gedurende enkele uren per dag en houden zich voor de rest schuil in bomen en zijn dus minder opvallend zichtbaar. Je kan ze in alle biotopen en gemeenten aantreffen, tot zelfs in stadstuinen toe. Duidelijk meer vogels opgemerkt in de zandstreek t.o.v. de polders.

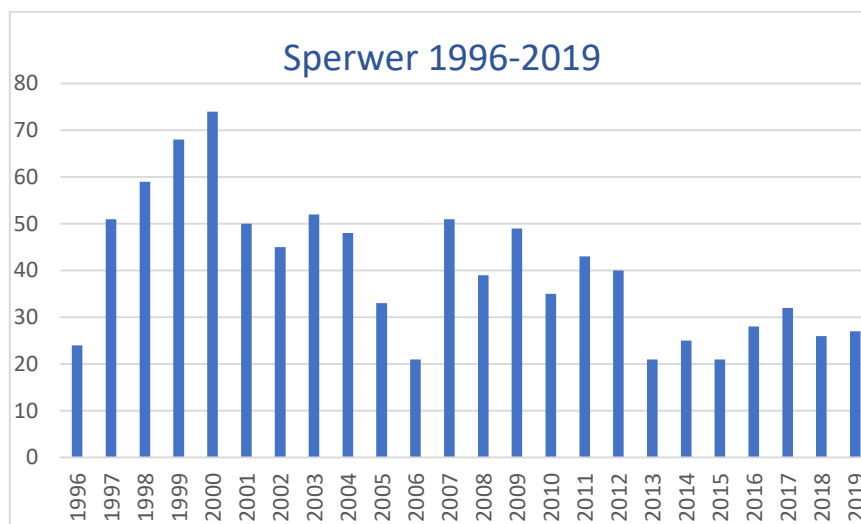
Aantalsverloop in de periode 2015-2019 per Groot-Gemeente

	Beernem	Blankenberge	Brugge	Damme	De Haan	Ichtegem	Jabbeke	Knokke-Heist	Oostkamp	Oudenburg	Wingene	Zedelgem	TOTAAL
2019	10	0	2	4	0	3	0	4	3	0	0	1	27
2018	7	0	1	5	1	0	3	6	1	0	0	2	26
2017	6	2	6	4	3	2	2	2	2	2	0	1	32
2016	7	1	5	8	1	1	0	3	0	1	1	0	28
2015	2	1	4	3	1	0	0	3	1	2	0	4	21

Aantalsverloop sinds 1996

Bekijken we het aantalsverloop van de laatste 24 jaar zien we een duidelijke afname van het aantal overwinteraars.

jaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
aantal	24	51	59	68	74	50	45	52	48	33	21	51	39	49	35	43	40	21	25	21	28	32	26	27

Slechtvalk *Falco peregrinus*

De spectaculairste stootvogel is ongetwijfeld de slechtvalk. Bijna uitgeroeid in de jaren 60 door pesticiden, jacht en eierroof is deze vogel aan een machtige comeback bezig. Dankzij betere beschermingsmaatregelen en het plaatsen van nestbakken aan hoge torens als alternatieve broedplaats is de Slechtvalk helemaal terug (cfr Mergus bewoonde nest bak op OLV-toren, hartje Brugge in artikel Spille en de bijdragen op www.mergus.be).

Wijfe opvallend groter dan mannetje, beiden erg krachtig gebouwd en brede vleugels met spitse hand. Bovendelen leigrijs bij de volwassenen; bruin bij de juvenielen. Borst bij laatstgenoemde verticaal gestreept, bij adulten horizontaal.

We telden niet minder dan 26 overwinterde vogels, vooral in de polderstreek. Veel van deze vogels trekken in het voorjaar opnieuw naar hun noordelijker en meer naar het oosten gelegen broedgebieden.

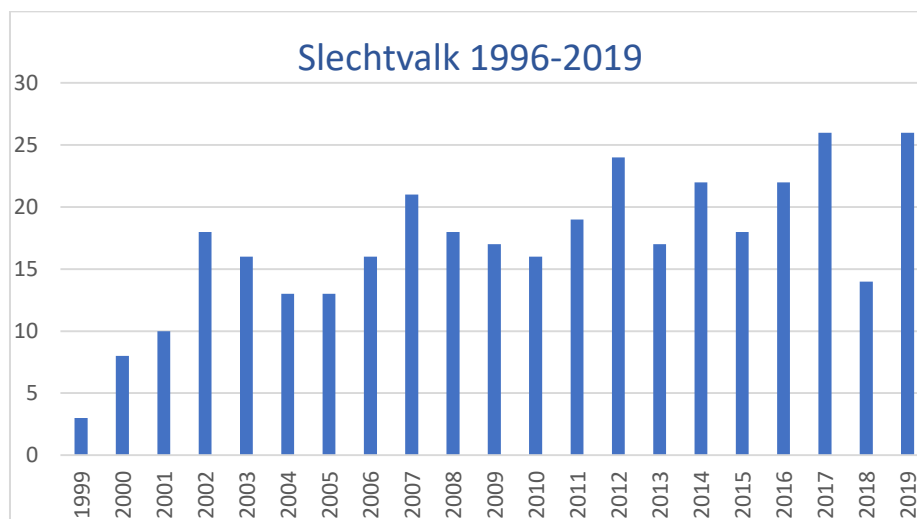
Op de O.L.V- toren, hartje Brugge, was het latere broedkoppel reeds aanwezig. Verder valt de gelijkmatig verspreiding op doorheen de ganse regio.

Aantalsverloop in de periode 2015-2019 per Groot-Gemeente

	Beernem	Blankenberge	Brugge	Damme	De Haan	Ichtegem	Jabbeke	Knokke-Heist	Oostkamp	Oudenburg	Wingene	Zedelgem	TOTAAL
2019	2	8	5	2	3	1	1	1	2	0	0	1	26
2018	3	2	4	1	2	0	0	1	0	0	0	1	14
2017	1	4	6	6	0	0	1	2	1	1	0	4	26
2016	2	6	8	2	1	0	0	2	0	0	0	1	22
2015	1	2	5	2	1	1	0	3	0	1	0	2	18

Aantalsverloop sinds 1996

jaar	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
aantal	3	8	10	18	16	13	13	16	21	18	17	16	19	24	17	22	18	22	26	14	26

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*

De bruine kiekendief is de grootste van de vier kiekendieven die in onze regio kunnen gespot worden. Het is een typische zomergast en broedvogel, die echter vaak overwintert in onze contreien.

De wijfjes zijn volledig bruin op een beige kop en schouders na. De mannetjes hebben zwarte vleugelpunten en grijze bovendekveren en staart. Typisch zijn hun zweefvluchten met in een V omhooggehouden vleugels.

We telden 9 overwinterende vogels in onze regio, en die hebben net als de blauwe kiekendief vaak gemeenschappelijke slaappleatsen in rietvelden of ruige akkerlanden.

Zo kwamen de ganse maand januari 2019 tot 14 vogels slapen aan het Pompje te Oudenburg, in 2018 tot 11 ex. Opmerkelijk is dat deze aantallen hoger liggen dat het totaal voor de ganse regio. We zien maar één uitleg en dat is dat ook heel veel vogels van de Middenkust naar deze op de rand van de twee regio's gelegen slaappleats afzakken.

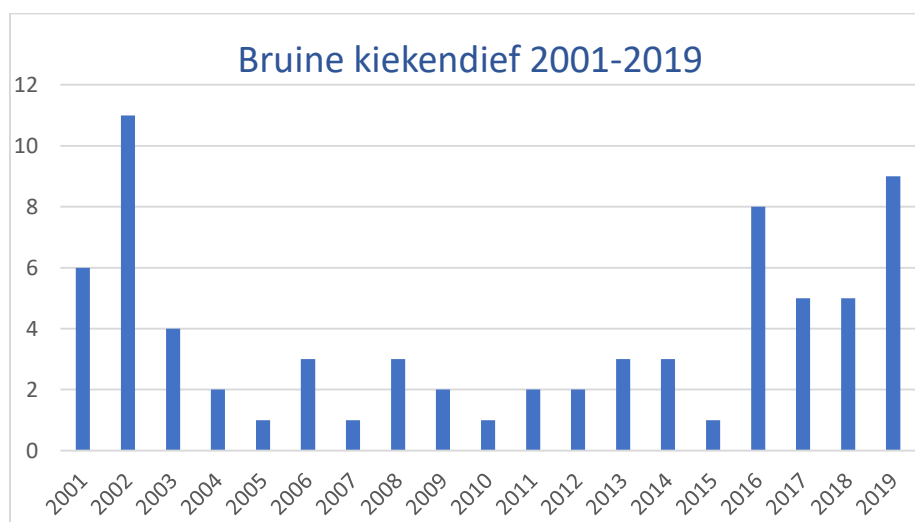
In koude winters trekken ze vaak helemaal weg, in zachte winters blijven grotere aantallen bij ons.

Aantalsverloop in de periode 2015-2019 per Groot-Gemeente

	Beernem	Blankenberge	Brugge	Damme	De Haan	Ichtegem	Jabbeke	Knokke-Heist	Oostkamp	Oudenburg	Wingene	Zedelgem	TOTAAL
2019	0	2	0	2	1	0	0	0	0	4	0	0	9
2018	0	0	0	0	0	0	2	0	0	3	0	0	5
2017	0	1	1	0	1	0	0	0	0	2	0	0	5
2016	0	0	3	1	0	0	0	0	0	4	0	0	8
2015	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Aantalsverloop sinds 2001

jaar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
aantal	6	11	4	2	1	3	1	3	2	1	2	2	3	3	1	8	5	5	9

Blauwe Kiekendief *Circus cyaneus*

De blauwe kiekendief daarentegen is een typisch wintergast. Een stukje slanker dan de bruine en het mannetje volledig blauwgrijs met witte stuit, het wijfje en de jonge vogels bruin met witte stuit.

Voor de eeuwwisseling zagen we deze vogel uitsluitend in de polders, maar de laatste jaren ook geregeld in de zandstreek.

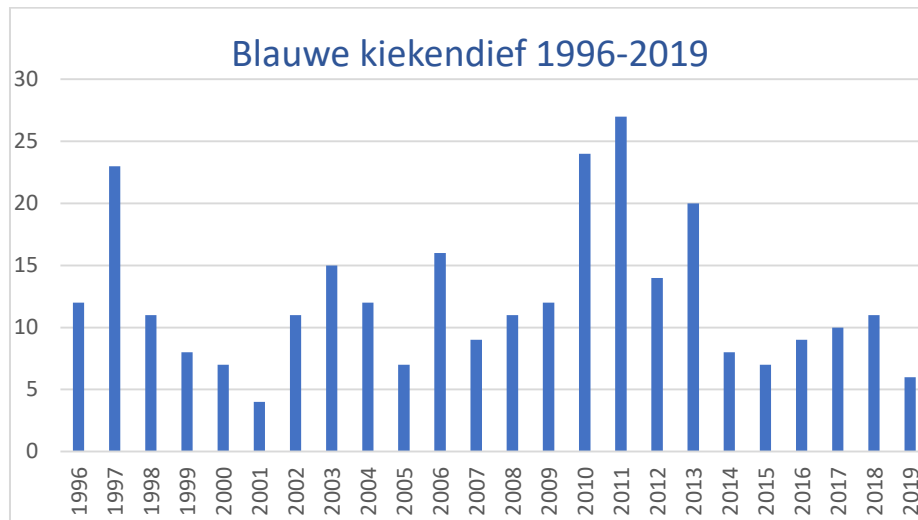
We noteerden dit jaar een laagterecord van slechts 6 vogels tijdens de tellingen. Dit ligt volledig in de lijn van een achtergang die al enkele jaren aan de gang is. Bij zachte winters melden zich inderdaad steeds minder overwinterende vogels bij ons. Zelfde fenomeen als bij het smelleken en de ruigpootbuizerd.

Aantalsverloop in de periode 2015-2019 per Groot-Gemeente

	Beernem	Blankenberge	Brugge	Damme	De Haan	Ichtegem	Jabbeke	Knokke-Heist	Oostkamp	Oudenburg	Wingene	Zedelgem	TOTAAL
2019	2	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	6
2018	1	3	0	1	0	0	6	0	0	0	0	0	11
2017	3	0	0	1	0	2	0	4	0	0	0	0	10
2016	0	1	1	2	0	0	1	4	0	0	0	0	9
2015	0	2	0	0	2	0	0	0	0	3	0	0	7

Aantalsverloop sinds 1996

jaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
aantal	12	23	11	8	7	4	11	15	12	7	16	9	11	12	24	27	14	20	8	7	9	10	11	6

Smelleken *Falco columbarius*

Deze kleine behendige stootvogel wordt een echte zeldzaamheid in onze regio en gans Vlaanderen. Jaagt voornamelijk op zangvogels en nestelt in berken- en wilgenzones op fjells of in moerassen in de taiga. Adulte mannetjes leigrijs met oranje getinte borst; wijfjes bruingrijs met beige borst met zware, donkere strepen.

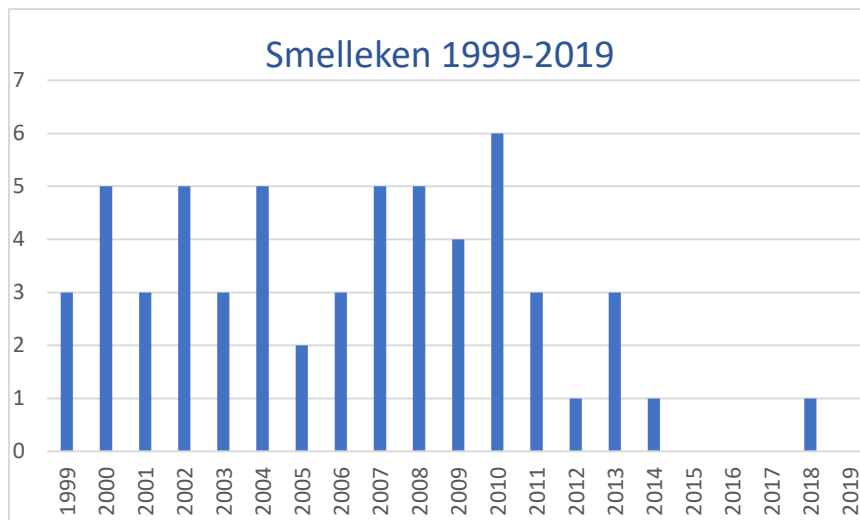
Na de koude winter van 1978-1979 was het Smelleken een vaste overwinteraar in onze regio en gingen we wekelijks de slaappleats tellen in de Zwinbosje (tot 12 ex). Rond de eeuwwisseling namen de aantallen fel af en sinds 2014 wordt de soort niet meer op alle wintertellingen waargenomen.

Aantalsverloop in de periode 2015-2019 per Groot-Gemeente

	Beernem	Blankenberge	Brugge	Damme	De Haan	Ichtegem	Jabbeke	Knokke-Heist	Oostkamp	Oudenburg	Wingene	Zedelgem	TOTAAL
2019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2018	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
2017	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2016	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2015	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Aantalsverloop sinds 1999

jaar	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
aantal	3	5	3	5	3	5	2	3	5	5	4	6	3	1	3	1	0	0	0	1	0

Havik *Accipiter gentilis*

De havik kan op het eerste zicht met een Sperwer verward worden. Hij is echter een stuk groter en zwaarder gebouwd en in de vlucht zijn vleugels langer en staart korter.

Met 4 vogels, 2 in de polder en 2 in de zandstreek, bevestigt de havik zijn aanwezigheid in onze regio.

In de grote bosrijke complexen als Vloethemveld en Bulskampveld komt hij ook regelmatig tot broeden.

Aantalsverloop in de periode 2015-2019 per Groot-Gemeente

	Beernem	Blankenberge	Brugge	Damme	De Haan	Ichtegem	Jabbeke	Knokke-Heist	Oostkamp	Oudenburg	Wingene	Zedelgem	TOTAAL
2019	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	4
2018	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
2017	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	2
2016	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
2015	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1

De soort was te zeldzaam rond de eeuwwisseling om een tabel en grafiek te produceren. Maximaal één vogel per teljaar.

Rode Wouw *Milvus milvus*

Net als de Zearend, Ruigpootbuizerd en Smelleken een zeer zeldzame verschijning in de winter. In de beschreven periode liggen slechts twee waarnemingen voor:

11 01 2015 1 ex Witte Moere Oedelem (Geert en Fons De Wispelaere, Jens Derycker)

03 02 2019 1 ex Zwin – Willem Leopoldpolder (Patrick Janssens)

Zearend *Haliaeetus albicilla*

Een imposante verschijning! Zeer groot met lange brede vleugels en duidelijke vingers. Hij doet zijn bijnaam van 'vliegende deur' alle eer aan. Aan een sterke opmars bezig als broedvogel in Noord-Duitsland en ook in Nederland reeds een reeks geslaagde broedgevallen. Volwassen vogels zijn voornamelijk standvogels, maar juveniele durven wel rondtrekken.

Twee juveniele vogels verbleven een groot deel van het afgelopen winterhalfjaar 2018/2019 in onze regio. Één te Meetkerke en één rond het Vloethemveld te Zedelgem. Eénmaal werden ze samen gespot te Meetkerke. De vogels werden later ook rond het Pompje van Oudenbrug waargenomen, net op de grens met de Midden kust. Honderden vogelliefhebbers en fotografen genoten van deze unieke waarnemingen.

Ruigpootbuizerd

Altijd een uiterst zeldzame wintergast in onze regio geweest. Alleen tijdens en na erg koude winters, net als bij Smelleken en Blauwe Kiekendief een mogelijke influx. De laatste jaren slechts éénmaal op de tellingen waargenomen.

	Beernem	Blankenberge	Brugge	Damme	De Haan	Ichtegem	Jabbeke	Knokke-Heist	Oostkamp	Oudenburg	Wingene	Zedelgem	TOTAAL
2019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2018	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2017	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2016	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
2015	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Slotwoord

We hopen dat het roofvogelbestand de volgende decennia behouden mag blijven en nodigen iedereen uit op de volgende groepstelling op zondag 2 februari richting Koolkerke, Dudzele, Hoeke en Lapscheure. Afspraak 09u aan de Havenrandparking Brugge, Louis Couiseaukaai (t.o.v. Nieuw Politiehuis), alle details bij activiteitenkalender in diezelfde Spille en of www.mergus.be

Dankwoord

Ik dank vooreerst Nicholas Endriatis als medeorganisator en Marc De Ceuninck voor de tabellen en kaarten. Verder alle vaste tellers: Albert Neyt, Antoine Cornelis, Dries Candaele, Filip De Coster, Geert De Wispelaere (en telploeg) , Hilde Fontier, Ivan Leroy, Jef Van de Water, Johan Debuck en Valérie Goethals (en telploeg) , Johnny Mylle Karim Neiryck, Lowie Lams, Luc De Cat, Marcel Pottier, Patrick Janssens, Patrick Vandousselaere, Paul D'hoore, Paul Maertens, Rik De Jaegher, Rik Vande Kerchove , Roland Vannieuwenhuyze, Romain Deloof, Steven D'haese, Wim Jans, Wim Lammerant, Wim Pauwels en tot slot de gemeenschappelijke inspanningen van de tellers van NP Damme (Emmanuel, Rudy, Robrecht, enz.), NP Beernem (Luc, Kristof, Ruben, enz.) en NP Blankenberge (Geert, enz.) en de Mergus excursies (Karin, Johan, e.v.a.) . Excuses als ik iemand vergeten ben.

Verder een bijzonder woord van dank aan Stijn Coleman voor het digitaliseren van de regio stafkaarten met daarop ons onmisbaar gebiedsraster en Marc De Ceuninck die voor de tabellen en grafieken zorgde.

Frank De Scheemaeker, www.mergus.be, fds4022@gmail.com

Nicholas Endriatis, n.endriatis@gmail.com Marc De Ceuninck, marc.de.ceuninck@skynet.be